

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

XXVII. De Amicitia.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

tam secreti sunt, & in se declarando parci, ut merces suas, nisi sub obscura luce, ostendere nolint: & videri volunt plus significare, quam loqui: Cumq; sibi ipsis confici sint, se de iis rebus loqui, quas non bene norunt; cupiunt nihilominus videri, se illa nosse, quæ non possunt tuto loqui. Alii vultu & gestu verbis suffragantur, & veluti per signa sapiunt: Ut Cicero ait de *Pisone*: *Respondes, altero ad frontem sublata, altero ad mentum depresso supercilio, crudelitatem tibi non placere.* Alii se valere putant, si grande quiddam loquantur, idque stylo peremptorio: Itaque nihil morantur, & pro admittis accipiunt, quæ probare non possunt. Sunt, qui, quicquid sub captum eorum non cadit, spernere, aut parvi pendere præ se ferunt, tanquam impertinens & curiosum: sicque in scitiam suam pro iudicio limato obtendunt. Alii distinctionem aliquam semper in promptu habent; & plerunque hominum ingenia subtilitate perstringendo, rem prætervehunt. De quo genere loquitur *Aulus Gellius*: *Hominem delirum, qui verborum minutis, rerum frangit pondera.* Ad quod exemplum, *Plato in Protagora*, per Ironiam, introducit *Prodicum*, sermonem integrum contextentem ex distinctionibus, à principio usq; ad finem. Generaliter, istiusmodi homines, in Consultationibus, *negativa* libenter se applicant, & ex estimationem quandam aucupantur ex scrupulis & difficultatibus proponendis & prædicendis: Etenim cū id, quod proponitur, penitus rejicitur, nil ultra restat agendum; sin probatur, nova indiget opera: quod prudentiæ genus spurium negotia profus perdit. Ut verbo dicamus: Nec Mercator aliquis obætatus, nec decoctor rei familiaris occultus, tot artificii se munit, ad divitias simulandas: quot homines isti *vera prudentia* destituti, utuntur, ad *prudentiæ* suæ opinionem tuendam. Certe homines hac *prudentiæ* præditi, opinionem vulgi facile aucupari possunt, sed ad negotia gravia tractanda nemo talium delectum faciat: Etenim, ad negotia promovenda, tatius proculdubio fuerit, virum eligere paulo absurdiorem, quam huiusmodi Formalistam fastidiosum.

XXVII.

DE AMICITIA.

RES sane difficilis esset, etiam illi, qui dixerit, plus veri ac falsi, idque compendio, miscuisse, quam in illo scito: *Quicumque solitudine delectatur, aut fera, aut Deus est.* Negari enim non potest, quod insitum & latens odium, seu fastidium societatis, si in aliquo deprehendatur, sapiat nescio quid bellinum: illud tamen è converso, quod aliquam *Divina naturæ* speciem præ se ferat, talissimū est; nisi huiusmodi vita solitaria minime ab amore ipsius solitudinis proveniat, sed à studio secedendi, ut altioribus Contemplationibus quis vacet: Id quod in nonnullis Ethnicorum reperitur, sed affectatū & fictum: ut in *Epimenide Cretense*, *Numa Romano*, *Empedocle Siculo*, & *Apollonio Tyanao*: sincerum tamen & verum in plurimis *Eremitarum* antiquorum; & in sanctis *Patribus Ecclesiæ*. Interea vero parum perspicunt homines, quid hoc sit quod *Solitudo* nominatur, & quibus finibus circumscribatur. Turba enim non est societas dicenda: & facies hominum nihilo plus sunt quam in porticibus picturæ; Colloquia vero absque dilectione *cymbalo* non præstant *timmenti*. Hoc innuit id, quod Latino jactatū Proverbio: *Magna civitas, magna solitudo.*

In magnis enim urbibus *Amici* & *Necessarii* remotius disperguntur, adeo ut minus plerunq; familiariter, & in cōsortio vivatur, quam in vicinis angustioribus. Quin & ulterius progredi licet, atq; verissime asserere, meram & miseram esse *solitudinē*, ubi desunt *amici* veri: sine quibus *Mundus* nihil aliud quam *Eremus* est. Quo etiam sensu si solitudinem accipias, quicumque natura & genio suo ab *amicitiis* abhorret, huiusmodi affectum à bruto potius, quam ab homine mutuatur.

Maximus *Amicitia* fructus est *levamen* & *evaporatio anxietatis* & *tumorum cordis*, quos animæ perturbationes, cujuscunque generis, imprimere solent. Novimus, morbos illos in corpore esse maxime periculosos, qui ex obstructionibus & suffocationibus nascuntur: Neq; multo secus se res habet in agritudinibus animæ. *Sarsam* adhibere possis ad jecoris; *Chalybem præparatum* ad Lienis; *Flores Sulphuris* ad Pulmonum; *Castoreum* ad Cerebri oppilationes deobstruendas: Nulla autem invenitur Medicina aperta ad obstructiones Cordis, præter *Amicum* fidelem; cui impertire possis dolores, gaudia, metus, spes, suspiciones, curas, consilia, & quicquid deniq; Cor opprimat, tanquam sub sigillo *Confessionis Civis*.

Res est profecto mirabilis, si quis secum reputet, quam magni, *Principes summi* & *Monarchæ*, istum *amicitiæ fructum* (de quo loquimur) æstiment: Tanti sane, ut eundem, & incolumitatis suæ, & amplitudinis, periculo interdum cœmant. *Principes* enim, propter distantiam & sublimitatē fortunarum suarum, à fortunis servorum & subditorū suorum, *fructū* hunc decerpere nequeunt: nisi forte (quo cum melius colligant) aliquos evchant & promoveant, qui sint sibi tanquam focii & equalis: id quod sæpenumero non sine præiudicio fit. Linguae modernæ, istiusmodi personas, nomine *Gratiosorum*, vel *amicorum Regis*, insigniunt, ac si res esset favoris & conversationis. at vocabulum Romanum, ejus rei rectius exprimit verum usum, atq; causam; illos nominans, *Participes curarum*; Hoc enim illud est, quod verum ligamen præstat. Atque hoc fecisse manifesto videmus, non tantum *Principes* delicatos, & imbecillis animi; sed etiam prudentissimos, & maxime Politicos ex iis qui regnarunt: Qui sæpe sibi adjuverunt aliquos ex servis suis; quos & ipsi *amicos* suos vocarunt, & aliis eodem illos nomine insignire permiserunt: non alio utentes vocabulo, quam quod inter homines privatæ fortunæ receptum est.

L. Sylla, postquā Romanum Imperiū occupasset, *Pompejum* (postea cognominatū *Magnum*) ad eā potentiam exivit, ut *Pompejus* superiorē jam *Sylla* factū se vendicaret. Cū enim amicū quendam suū *Consulem* fecisset, contra ambitum *Syllæ*; atq; *Sylla* in malā partē hoc accepisset, & verba indignationis nonnulla protulisset, *Pompejus* id minime tulit, sed fere disertis verbis eū quiescere jussit: addēdo, *Plures adorare Solē orientem, quam occidentē.* Apud *Iulium Casarem Decimus Brutus* tanta gratia valuit, ut eū *Casar Octavio*, suo nepoti, heredē substituere. Atq; hic ille fuit, qui *Casare* ad mortē suam pertraxit. Cum enim *Casar* Senatū dimittere in animo habuisset: propter mala quædā præfugia, (præcipue fœnium quoddam uxoris suæ *Alpurnia*), *Brutus* eum molliter è Cathedra, arrepto brachio ejus, levans, dixit: *Sperare se, eum Senatū non tam parvi habi.*

habituurum, ut dimittere illum vellet, donec uxor somnium melius somniasset. Et videtur sane tanto favore apud *Casarem* polluisse, ut *Antonius* in Epistola quadam, quæ à *Cicerone*, in una ex *Philippicis*, verbatim recitatur, eum *Veneficum* appellaret: ac si *Casarem* incantasset. *Augustus* *Agrippam* ignobilem licet natalibus, ad tantam celsitudinem promovit, ut quando cum *Mecenate* deliberaret de nuptiis filiae suae *Iuliae*, *Mecenas* eum libere monuisset, *Agrippam*, aut in generum assumendum, aut interscendum: nihil esse tertium: quandoquidem eum ad tantum fastigium perduxisset. *Tiberius* *Casarem* tantis honoribus auxit, ut ii duo haberentur tanquam *Par Amicorum*: Certe *Tiberius*, in Epistola quam ad eum, ita scribit: *Hæc pro amicitia nostri: non occultavi*. Atque univ ersus *Senatus*, aram *Amicitiae* tanquam *Dea* dedicavit: propter arctam inter eos *Amicitiam*. Similis, aut etiam illa majoris, *Amicitia* exemplum cernitur, inter *Septimum Severum*, & *Plantianum*: Etenim, *Filium* suum natum majorem, *Filiam* *Plantiani* in uxorem ducere, coegit: & *Plantianum* saepe, etiam cum contumelia filij sui, honoravit. Quin & scripsit ad *Senatû* hæc verba: *Ita diligo virum, ut cupiam eum mihi superstitum fore*. Quod si hi *Principes*, *Traiano* alicui, aut *Marco Aurelio*, similes fuissent, immensæ naturæ eorum bonitati hoc attribui posset: cum vero viri tam prudentes extiterint, tantoque robore & severitate animi præditi, tamque impensii amatores sui; liquido probatur, eos felicitatē suam (licet vix major mortalibus ullis obtigisset) veluti mutilam duxisse, nisi per hæc *amicitias* facta fuisset integra, & perfecta. Atque, quod majus est, affuerunt his *Principibus* uxores, filii, nepotes: neque tamen hæc omnia, *amicitiæ* solatia supplere valuerunt.

Minime oblivioni mandandum, quod *Commi-neus* notatum reliquit, de *Domino* suo priore, *Duce* *Carolo*, cognominato *Strenuo*; eum secreta sua cum nemine communicare voluisse: minime omnium ea, quæ eum præ ceteris angebant. Et ulterius ait; eam animi obtectiōnem, posterioribus vitæ annis, intellectum ipsius nonnihil debilitasse, & vitiasse. Potuisset certe *Commi-neus*, si voluisset, simile iudicium facere de *Domino* suo posteriore. *Ludovico* *Undecimo*: cui occultatio consiliorum pro tormento fuit. Tessera *Pythagoræ*, obscura, sed optima: *Corne edito*. Certe, si quis durum huic rei nomen imponeret, qui *amicis* destituuntur, quibus cogitationes suas & anxietates libere impertiunt, sunt cordium suorum. *Anthropophagi*. At illud plane ad miraculū proxime accedit, (quocum claudam hunc, de primo *amicitiæ fructu*, sermonem) nimirum, istam cum *Amicis* communicationem, contrarios duos effectus producere: gaudia enim cōduplicat, merores dimidiat. Nemo si quidem læta sua *amico* impertit, quin lætetur amplius: Nemo autē tristibus *amicum* comunicat, quin contristetur minus. Adeo ut revera, eadem virtute polleat, super animū hominis, quam *Alchymistæ* *Lapsidi* suo tribuere solent, super corpus humanum: hoc est, quod contraria operetur, sed semper in beneficium naturæ. Attamen absque auxilio notionum *Chymicarum*, extat hujus rei exemplum infigne, in cursu naturæ ordinario. Nam in rebus naturalibus Unio alit & confortat actiones quasque naturales: imprefiones omnes violentas habet at & retundit: idemque profusus fit in animis.

Secundus *Amicitia fructus*, salubris est intellectui, sicuti primus *Affectibus*. *Amicitia* enim serenitate inducit in *Affectibus*, à tempestatibus & procellis. Verum in *Intellectu* etiam noctem abigit, & lumen infundit, confusione cogitationum dissipata. Neque hoc intelligendum est tantum de *Consilio* fidei, quod ab *amicis* dari solet; Sed antequam de illo dicamus, certum est; Quicunque; animum cogitationibus multis gravatum habet, ingenium ejus & intellectum clarescere veluti in diem, communicatione consiliorum, & discursu cum alio. Etenim cogitationes suas facilius agitat, & in omnes partes versat; easdē ordinatius disponit; illas tanquam in faciem intuetur, postquam converla fuerint in verba, denique se ipso prudentior evadit. Idque affequitur horulæ magis unius sermone, quam diei integre meditationibus. Recte dictum est à *Themistocle* ad *Regem* *Perfarum*: *Sermones et aperibus similes esse, cum explicentur, per quod imagines distincta conspiciuntur: ubi cogitationes, instar sarcinarum quarundam, complicantur & involvuntur*. Neque etiam restringitur secundus iste *fructus Amicitiae* (qui consistit in obstructionibus *Intellectus* aperiendis) ad eos solum *Amicos*, qui consilio pollent (hi proculdubio optimi sunt;) sed & hoc seposito, discit profecto quispiam à seipso; & proprias cogitationes in luminis oras educit; ingeniumque suum tanquam cotem versus acuit, quæ ipsa non fecat. Ut Verbo dicamus: præstat *Statua* cuidam, vel *Imagini*, se impertire, quam cogitationes suas silentio suffocare.

Adde jam (ut fiat sermo, de hoc secundo *Amicitia fructu*, magis perfectus) illud modo dictum; quod promptius occurrit, & in vulgarem observationem cadit; *Fidele* intelligo ab *Amico* *Consilium*. Bene afferit *Heraclytus*, in uno *Enigmatum* suorum; *Lumen siccum optimum*: Atqui certissimum est: lumen quod ab alio proficiscitur, per modum consilii, illo siccius esse & purius, quod à proprio emanat iudicio, & intellectu: siquidem quod affectibus semper maceratur & tingitur. A deo ut non minus intersit, inter *Consilium Amici* & *consilium* cuiuslibet proprium, quam inter *consilia Amici* & *Adulatoris*. Neque enim *Adulator* magis infestus, quam *quislibet sibi*; neque rursus remedium præstantius, contra *adulationem sui ipsius*, reperitur, quam *libertas amici*. *Consilium* duorum generum est: Alterum de *Moribus*: alterum de *Negotiis*. Quantum ad prius: Optimum ad animi fanitatem tuendam, medicamentum, est *Admonitio amici* fidelis. Se ipsū ad rationes stricte reddendas compellere, medicina est interdū nimis penetrās, & corrosiva. Lectio librorum mortalium, res est paulo hebetior. Observatio propriorum defectuum in aliis, tanquā in speculo, aliquando, ut fit etiam in speculis, minus respōdet. Verū (ut diximus) optima medicina, (optima ad recipiendū, optima ad operandū,) est *Admonitio amici*. Mirum profecto est videre, quot errores enormes, & plane absurdos, committant aliqui, (preferim ex grandioribus,) quia non adsit iis *amicus*, qui monere possit: in damnum haud parvū, & extinctionionis, & fortunæ suæ. Sunt enim, (ut ait *Apostolus* *Jacobus*, tanquam homines, qui intuentur in speculū, & statim oblivescuntur imaginis suæ. Quantum ad *Negotia*: Vetus est, *Melius videre oculos, quā oculum*: licet nonnulli hoc cavillentur. Etiam recte dicitur: *Spectatorem saepe plus videre, quam lusorem*. Quin & certius disploditur se loquetum majus, pallo innixum,

innixum, quam super brachium: Etsi quidam tam altum sapiant, ut putent, in sese esse omnia. Verum, quicquid dici possit in contrarium, certum est, Consilium negotia dirigere, & stabilire. Quod si quis secum cogitet, consilium se quidem capturū, sed per partes, in aliis hunc, in aliis illū, consulendo, bene habet: (hoc est, melius illi fuerit, quam consilio omnino non uti;) verum in duo pericula impingit. Unū, quod vix fidele consilium reperitur literario enim, nisi à fideli, & intimo *Amico*, cōsiliū datur, quod non ad dantis fines inflexum & detortum sit. Alterum, quod consilia illa, à diversis manantia, (licet cum fide, & bona intentione præstata,) damnosa sæpenumero erunt & nociva; ac partim ex incommodis, partim ex remediis, commixta: veluti, si Medicum advoce, qui in curatione morbi illius peritus habetur, sed corporis tui cōstitutionis penitus ignarus; Quare poterit, fortasse, valetudinem ad tempus, promovere, sed cum periculo, ne, in summa, sanitati præjudicet: atq; hoc pacto morbum extinguet, & nō ita multo post hominem. Verum *Amicus*, cui status *Amici* sui perfecte cognitus est, cavebit, ne in præsens juvando, in malum futurū impingat. Itaq; consiliis illis dispersis, (ut jam dictum) nolim acquiescat: Distrahent enim potius & seducēt, quā dirigent & stabilient.

Post nobiles hæc duos *Amicitia fructus*, (*Pacem* dico in *Affectibus* & *Fulcimentum Iudicii*), sequitur ultimus; qui similis est *Malo Granato*; plenus granis compluribus: Intellego autem Auxiliū & Participationem, in actionibus & occasionibus vitæ. Hic autē, expeditissima via repræsentandi ad vivum, usum multiplicem *Amicitia*, fuerit, circumspiciendo & videndo, quā multa sint, quæ per se quispiam exsequi commode nō poterit. Atq; inde apparebit, non per Hyperbolen, sed sobrie dictū esse ab Antiquis: *Amicum esse alterum se*: Quandoquidem, si quis vere rem reputet, *Amici* officia proprias cujusque vires superent. Homines mortales sunt: quin & in medio operum aliquorū, quæ maxime affectant, sæpe moriuntur: veluti in colloca-tione filii in matrimonium: consummatione conatuum & desideriorum suorum: & similibus. Jam si quis *Amicum* habeat fidelem, securitatem præstat de iisdem rebus, *Amici* cura & opera, post mortem perficiendis: adeo ut fatum immaturum vix obsit: atq; habeat quis, (ut loquamur more Tribulum aut Firmatorū,) in desideriis suis, terminum, non unius, sed duarum vitarum. Homo corpore circumscibitur, & corpus loco: Verum ubi *Amicitia* præsto est, vitæ munia omnia concessa sunt, & sibi & deputato suo. Quot numero res sunt, quas per se quispiā, cū dignitate aut decoro, peragere non possit? Merita sua non potest cum verecundia recensere; multo minus extollere: Non sustinet quis, ut se submitat ad supplicandū, aut etiā emendicandū: Infinita sunt talia. Verum hæc, & hujusmodi, in *Amici* ore, sat decora sunt; ad quæ erubescimus in persona propria. Rursus, persona cujusque, multa habet conjuncta, quæ exuere non potest: Filium alloqui quis non poterit, nisi ut Pater; Uxorē, nisi ut Maritus; Inimicum, nisi salva dignitate; ubi *Amico* conceditur loqui, prout res postulat: neq; ad respectus personæ alligatur. Verum hæc enumerare infinitū fuerit. Ipse regulā dedit: ubi quis propriā personā, in Fabula, sustinere nō poterit, *Amicus* si desit, satius est ei Scenā derelinquere.

XXVIII.
DE SUMPTIBUS.

OPes destinantur *Sumptibus*: *Sumptus* autem honori, actionibus honestis, *Sumptibus* itaq; largiores, occasionis & rei dignitate commensurandi sunt. Etenim *spontanea paupertas* debetur quandoq; *Patria*, non solum *regno cælorum*: *Sumptus* autem consueti cujusq; censu definiendi sunt: eoque tenore temperandi, ut intra reditus sint: nec fervorum fraudi aut incuriæ obnoxii: atq; in super in eum modū dispositi & ordinati, ut rationes impensarū exhibita, æstimatione sint minores. Certe, qui diminutionem fortunarum suarum pati nolit, necesse habet impensas suas ordinarias ita instituire, ut dimidia tantum pars redituum infumatur, altera reponatur: qui vero rem augere cupit, tertiam partem solum *impensis* assignet. Haud fordium est summis etiam viris, si rationes suas diligenter inspiciant. Hoc omittunt complures, non tam locordia, quam averfatione quadam, ne se contristent, si res nimio plus accisas deprehēderint. Vulnera autem, nisi explorentur, sanari nequeunt. Qui *Oeconomica* sua commode tractare nō possunt, his relinquatur, ut quos adhibent ministros, & caute eligant, & subinde mutant: Novi n. minus audent, minusq; astuti sunt. Cui raro rationes suas inspicere datur, eū quæ computationi subjacent, in certos reditus, atq; etiam *sumptus*, vertere convenit. Qui impendiosior est in uno *sumptus* genere, eū sobrie parcum & frugi oportet esse in alio: exempli gr. Si victu abundantior, vestium elegantia sit moderatior; si in Aula sua copiosior, in Equili contractior sit; & sic de similibus. Qui enim in singulis impensarum generibus est profusior, decoctionem fortunarum ægre vitabit. Inperplexa & obærata re familiari liberanda, perinde sibi quis obesse poterit nimia festinatione, ac dilatione nimia: præpropere enim venditiones, jacturā ex usuris sepe exequant. Porro autē, qui simul & semel fortem asserit, de relapsu periclitatur: cum n. prætervectum tantas angustias se sentiat, ad ingenium redibit: Qui autē se per gradus extricaverit, habitum frugalitatis inducit; eademq; opera tam animo, quam fortunis, medetur. Sane qui res collapsas restituere in votis habet, vel minima quæq; non spernat: Atque plerumque minus fordidū est, *sumptus* quamvis minutos præcidere, quam minutis *lucris* se submittere. Cautē admodum inchoandi sunt *sumptus*, qui semel inchoati permansuri sint. Sed in *sumptibus*, qui non facile redeunt, splendidiorem & magnificentiorē esse licebit.

XXIX.

DE PROFERENDIS FINIBUS IMPERII.

Dictum *Themistocli*, sibi ipsi applicatum, incivile certe fuit, & inflatum; sin de aliis, atq; in genere, prolatum fuisset, prudentum sane Observationem, & pergravem Censuram completi videretur. Rogatus in convivio, ut cytharam pulsaret, respondit, *Fidibus se necire: cæterum posse oppidum parvum in magnam civitatem evehere*. Ista certe verba, ad sensum Politicum translata, Facultates duas, multum inter se discrepantes, in iis qui rerū gubernacula tractant, optime describunt, & distinguunt. Etenim, si *Regum* Consiliarios, Senatores, aliosque ad negotia publica admotos, qui utquam fuerunt, attente intueamur, reperietur profecto (licet rarissime) nonnulli, qui *Regnum* aut *Civitatem*